

MLADEN UHLIK – ANDREJA ŽELE

KONTRASTIVNA OBRAVNAVA POV RATNOSVOJILNEGA ZAIMKA V SLOVENŠČINI IN RUŠČINI

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.26.1.6](https://doi.org/10.3986/JZ.26.1.6)

Prispevek obravnava osnovne značilnosti rabe povratnosvojilnega zaimka *svoj* v slovenščini in ruščini. Opozorjeno je na različne skladijske kontekste in na vprašanje koreferenčnosti med povratnosvojilnim zaimkom in njegovim antecedentom. V obeh jezikih se kaže, da je pojavljanje povratnosvojilnega zaimka v različnih skladijskih vlogah v veliki meri povezano z različnimi tipi pomenskih rab.

Ključne besede: povratnosvojilni zaimek, anafora, svojina, slovenščina, ruščina

A Contrastive Analysis of the Reflexive Possessive Pronoun in Slovenian and Russian

This article deals with the usage of the Slovenian reflexive possessive pronoun *svoj*, which is contrasted with its Russian counterpart, the anaphoric pronoun *свой*. It considers various syntactic environments and the issue of coreference between the pronoun and the antecedent. Examining the rules that govern the use of the reflexive possessive in both languages sheds light on the connection between the syntactic contexts they function in and the various meanings they express.

Keywords: reflexive pronoun, anaphora, possession, Slovenian, Russian

1 UVOD

Razprava obravnava skladijske, pomenske in delno tudi pragmatične značilnosti rabe povratnosvojilnih zaimkov: slovenskega *svoj*¹ in ruskega *свой*.²

Oba zaimka, slovenski *svoj* in ruski *свой*, sta prvenstveno anafori, zato zahtevata nanašalnico (antecedenta), antecedent³ pa označuje samostalniško zvezo, s katero zveza s povratnosvojilnim zaimkom *svoj* vstopa v razmerje različnih tipov svojilnosti. S povratnosvojilnim zaimkom se navadno vzpostavlja koreferenčno razmerje med *svoj* in imenovalniškim antecedentom znotraj stavka (1),

1 O vlogi povratnosvojilnega zaimka in navezovalni teoriji v slovenščini so pisali M. Bolta (1988; 1990), J. Orešnik (1992) in A. Stopar (2001). V naštetih delih je zlasti kontrastivno z angleščino opozorjeno na specifične navezovanja zaimka *svoj*. S slovenističnega vidika sta o rabi *svoj* pisala J. Toporišič (2000) in A. Žele (2020).

2 Zaimek *svoj* je v ruščini najbolj podrobno opisan v študijah E. V. Padučeve (1983), A. Timberlaka (1980; 1996), G. Rappaporta (1986) in J. Testelca (2001). S stališča obravnave *svoj* v kontekstu navezovalnosti v slovanskih jezikih je treba izpostaviti še S. Franksa (1995; 2013).

3 V nadaljevanju bo zaradi večje enumnosti uporabljen mednarodni izraz »antecedent«. V slovenskih besedilih poimenovanje antecedent v pomenu nanašalnice uporablja R. Cazinkić (2000).

kar za svojilne zaimke ne velja (2).⁴ V nasprotju s svojilnim zaimkom povratnosvojilni zaimek *svoj* ne izraža deiktičnih kategorialnih sestavin antecedenta, kot so oseba, spol in število (*svoj klobuk : moj/tvoj/njegov/njen klobuk*):⁵

- (1) **slvn.** Janez_i je našel svoj klobuk_i.
- (2) **slvn.** Janez_i je našel njegov_{i/*i} klobuk.

Povratnosvojilni zaimek se razlikuje od svojilnega zaimka tudi po tem, da se ne more navezovati na dva ali več razdeljenih udeležencev kot antecedentov,⁶ npr. *svoj : njun v Janez_i bere Mihu_j svojo_i knjigo : Janez_i bere Mihu_j njuno_{i+j/k} knjigo*.⁷

Prvi del prispevka obravnava anaforično rabo *svoj* v različnih skladenjskih kontekstih znotraj prostega stavka. Drugi del prispevka analizira različne tipe pomenske rabe *svoj* v slovenščini in ruščini, tretji del pa predstavlja rabo povratnosvojilnega zaimka v nedoločniških dopolnilih.⁸ V zadnjem delu opozarjamo na nekatere posebnosti rabe *svoj*, ki izpostavljajo konkurenco med povratnosvojilnimi in svojilnimi zaimki v slovenščini, v situacijskem kontekstu, ki je v povezavi s pragmatičnimi dejavniki. Ker je povratnosvojilni zaimek *svoj* obravnavan kontrastivno, je povsod opozorjeno tudi na ustrezno rabo v ruščini in na razlike povratnosvojilne rabe v obeh jezikih.

2 RABA IN NAVEZOVALNOST *SVOJ* V PROSTEM STAVKU

Povratnosvojilni zaimek (*svoj*) v prvotnem pomenu izraža svojilno obliko povratnoosebnega zaimka *sebe* in nadomešča svojilni roditelj zaimka *sebe*. Tako kot povratnoosebni zaimek *sebe* tudi *svoj* v izhodiščnem pomenu nima imenovalniške oblike (Žele 2020).

Povratnoosebni zaimek *sebe* v (3) vzpostavlja odvisno in hkrati koreferenčno razmerje med osebkom in zaimensko izraženim predmetom, medtem ko povratnosvojilni zaimek *svoj* deluje kot pridevniško določilo samostalniške zveze (4). Povratnosvojilni zaimek je v tem primeru koreferenčen s samostalniško zvezo, *Janez* v (3) in (4), oz. imetnikom (posesorjem), ki ima znotraj istega stavka⁹ vlogo prednostnega udeleženca, navadno osebka.

4 V nadaljevanju se za oblike ali zglede, ki so neslovnični, uporablja znak *, znak ? pa označuje vprašljivo rabo.

5 Navedeni zglede so iz korpusov Gigafida 2.0 in Parasol ter brskalnika Google, vendar so nekateri zaradi predstavitve in obravnave skrajšani oz. poenostavljeni.

6 M. Mihaljevič (1990: 145–146) opozarja, da je celovitost antecedenta bistven pogoj za rabo povratnosvojilnega zaimka *svoj* v hrvaščini.

7 Podpisani *k* označuje zunanega udeleženca.

8 V prispevku obravnavamo rabe, v katerih ima anaforični zaimek *svoj* vlogo pridevniškega določila, npr. *svoj klobuk*, niso pa posebej analizirani primeri, kjer je *svoj* zgolj sestavina desnega prilastka samostalniške zveze, npr. *klobuk svojega prijatelja*.

9 Tu uporabljamo poimenovanje »stavek« za zgradbo z osebno glagolsko obliko. Posebej so obravnavani primeri, ko je antecedent neizraženi osebek v nedoločniškem dopolnilu oz. nedoločniku (gl. razdelek 4).

- (3) **slvn.** Janez_i se boji zase_i / za sebe_i.
ru. Янез боится за себя.
- (4) **slvn.** Janez_i se boji za svojo_i existenco.
ru. Янез боится за свое существование.

Pri opisu rabe povratnosvojilnega zaimka bodo najprej izpostavljeni različni skladenjski konteksti, v katerih se uresničujejo razmerja med anaforičnim zaimkom *svoj* in antecedentom.

Samostalniška zveza s *svoj* posredno vključuje denotat določene osebe (antecedenta), s katerim znotraj iste predikacije razvija tudi razmerje določene svojine. Antecedent, ki navadno označuje žive denotate, je v slovenščini najpogosteje izražen z imenovalniškim osebkom (5). Prava svojina se najpogosteje izraža z razmerjem, pri katerem imenovalniški osebek znotraj iste stavčne povedi nadzoruje samostalniško zvezo s *svoj* (5):¹⁰

- (5) **slvn.** Janez_i je izgubil svojo_i uro.
ru. Янез потерял свои часы.

Če pa imenovalniškega antecedenta ni,¹¹ se samostalniška zveza s *svoj* lahko navezuje na dajalniško (6, 7) ali tožilniško obliko (8), ki ob povedkih duševnega stanja izraža nosilca stanja oz. doživljajca:

- (6) **slvn.** Iskreno mi_i DAT je žal za svoje_i neodgovorno ravnanje ACC.
ru. Я искренне прошу прощения за своё безответственное поведение.
- (7) **slvn.** Žal mi_i DAT je svojega_i prijatelja GEN.
ru. Мне жаль своего друга.
- (8) **slvn.** Sram me_i ACC je pred svojimi_i starši INS.
ru. Мне стыдно перед своими родителями.

V zgledih (6, 7, 8) z neimenovalniškim udeležencem v vlogi antecedenta, na katerega se povratnosvojilni zaimek navezuje, je raba *svoj* konkurenčna z drugimi svojilnimi zaimki: *Iskreno mi je žal za **moje** neodgovorno ravnanje*; *Žal mi je **mojega** prijatelja*; *Sram me je pred **mojimi** starši*.

Torej dajalniški ali tožilniški nosilec stanja ob odsotnosti imenovalniškega vršilca lahko nadzoruje samostalniško zvezo s *svoj*, ki ima sicer znotraj stavčne povedi hierarhično nižji položaj: *mi* (DAT) : *za svoje neodgovorno ravnanje* (ACC), *mi* (DAT) : *svojega prijatelja* (GEN), *me* (ACC) : *pred svojimi starši*

¹⁰ Če je osebek iz konteksta znan, se v slovenščini izraža z glagolskim morfemom in ne z anaforičnim osebnim zaimkom, npr. *Prinesla je svojo knjigo*. Tvorbena slovnica to opisuje kot opuščanje anaforičnega zaimka, ki je označeno z malim **pro** in ima vlogo neizraženega antecedenta (_{pro(ona)} *Prinesla je svojo_i knjigo*). Nasprotno je v ruščini v trdilnem prostem stavku osebni zaimek nujno izražen, v pretekliku in pogojniku tudi zaradi same tvorbe oblik npr. *Она принесла свою книгу*.

¹¹ Povratnosvojilni zaimki so v rabi tudi v splošnovršilskih zgradbah, kjer vršilec ni izražen, vendar raba *svoj* kaže na njegovo vključenost: *Svoje otroke se razvaja* : *Svojih otrok se ne razvaja* (o tem gl. Uhlik – Žele 2018c).

(INS). Pri tem je pomembno, da neimenovalniški nosilec stanja ne more nadzorovati imenovalniške zveze s *svoj*, zato so rabe kot (10) v slovenščini neslovnične:

- (9) **slvn.** Janeza_{ACC} skrbi za svojo službo_{ACC}.
ru. Янез беспокоится за свою работу.
- (10) **slvn.** *Janeza_{ACC} skrbi svoja služba_{NOM}.
ru. *Янеза волнует своя работа.

Neslovničnost imenovalniških zvez s *svoj* onemogoča tudi možnost rabe imenovalniškega *svoj* v vlogi neživega povzročitelja stanja v predikativni zgradbi (11):

- (11) **slvn.** *Janezu_{DAT} so všeč **svoje** razvade_{NOM}.
ru. *Янезу_{DAT} нравятся свои дурные привычки_{NOM}.

Iz primera (12) pa je razvidno, da dajalniški nosilec lahko nadzoruje *svoj* v imenovalniško-dajalniški predikativni zgradbi, samo če povratnosvojilni zaimek ni del jedra, in je lahko samo v vlogi njegovega pridevniškega neimenovalniškega desnega določila (*razvade svojih prijateljev* : *svoje razvade).

- (12) **slvn.** Janezu_{DAT} so všeč razvade_{NOM} svojih_{GEN} prijateljev.
ru. ?Янезу нравятся дурные привычки своих друзей.

V nadaljevanju bo pokazano, da je v ruščini raba imenovalniškega *svoj* možna v primerih, ko se *svoj* pomensko oddaljuje od pomena prvotne svojilnosti (13):

- (13) **ru.** Мне только свои_{NOM} пироги нравятся.
slvn. Všeč so mi samo domači pirogi.

Poleg tožilniškega in dajalniškega antecedenta je v slovenščini zabeležena tudi možnost navezovanja na roditeljsko obliko. Raba roditeljske oblike antecedenta je v primerjavi z že naštetimi možnostmi obrobna in vezana na zanikane roditeljske oblike osebkov v lokativnih stavčnih povedih s frazomom *X ni na svojem mestu* (v smislu »pričakovanom, zahtevanem, ustreznem«; o tej pomenski rabi *svoj* gl. v razdelku 3.6).

- (14) **slvn.** Priložnost tekme je imel že v sedmi minuti Darko Kremenovič, ... ko vratarja Damjana Goloba ni bilo **na svojem mestu**. (Gigafida 2.0)
ru. Решающий шанс был на седьмой минуте у Дарко Кременовича, когда вратаря Дамиана Голоба не было на **своем** месте.¹²
- (15) **slvn.** Mežnar je ... ponovno opazil, da kipa ni na svojem mestu. (Google)
ru. Церковный сторож снова заметил, что статуи нет на **своем** месте.

12 Pri ruskih govornicah je možnost rabe ruskega *свой* v zanikanih lokativnih stavčnih povedih različno ovrednotena, vendar izkazana: tovrstni primeri so v ruskem Nacionalnem korpusu redki, vendar evidentirani. Če je antecedent v imenovalniku, npr. *Вратарь был на своем месте*, *Статуя на своем месте*, je raba *svoj* povsem slovnična.

Izjeme, ko se *svoj* nanaša na predmetnega udeleženca, bodo podrobneje obravnavane pri predstavitvi rabe *svoj* v distributivnem pomenu.

3 RAZLIČNE POMENSKÉ RABE *SVOJ*

Skladenjskopomenski konteksti omogočajo tudi različne tipe rabe povratnosvojilnega zaimka *svoj*. Pomensko oddaljevanje rabe od prvotne prave svojine se izraža tudi na skladenjski ravni.

V nadaljevanju bodo ob analizi zglédov obravnavani različni tipi rabe *svoj* v slovenščini in ruščini.¹³

3.1 Prava svojina

Pri njej samostalniška zveza s *svoj* nastopa kot svojina antecedenta; v vlogi predmetnega udeleženca predvidljivo nastopajo osebni predmeti:

- (16) **slvn.** Janez_i je prodal svoj_i klobuk.
ru. Янез_i продал свою_i шляпу.

3.2 Relacijska svojina

Pri njej se v samostalniški zvezi s *svoj* pojavljajo relacijski samostalniki (*sestra*, *brat*, *sošolec*, *prijatelj*):

- (17) **slvn.** Janez_i je jezen na (svojo_i) sestro.
ru. Янез_i злится на (свою_i) сестру.
 (18) **slvn.** Janez_i je pripeljal tudi (svojega_i) prijatelja.
ru. Янез_i привел также (своего_i) друга.

Pri relacijskih samostalnikih je imetnik, ki je koreferenčen z osebkom – antecedentom, pogosto impliciran kot identifikacijska pomenska sestavina izbranega relacijskega samostalnika (*sestra*, *brat*, *prijatelj*) in zato je tudi neizraženi *svoj* iz konteksta jasen; posledično je raba povratnosvojilnega zaimka neobvezna, npr. *Martin je jezen na sestro; Pripeljal je tudi prijatelja*.

3.3 Lastnina

Pri njej ima *svoj* pomen ‘**lasten, domač, netuj, ki nekomu pripada in je izključno njegova lastnina**’.

Tovrstna raba je v tesni zvezi s prvim pomenom, le da še poudarja kontrast med lastno in tujo svojino (o tem Testelec 2015). V zglédu (19) nastopa *svoj* v posamostaljeni rabi, medtem ko je antecedent neizraženi osebni zaimek *mi*:

- (19) **slvn.** _{pro} Tujega nočemo, _{pro(mi)i} svojega_i ne damo.
ru. Чужого не надо, свое не отдадим.

¹³ Pri tipologiji pomenske rabe *svoj* se opiramo na razpravo Padučeve (1983) in na češko-rusko kontrastivno študijo Nedoluzhkové (2016).

Razlika med slovenščino in ruščino se pri tem pomenu kaže na izrazni ravni: v ruščini nastopajo samostalniške zveze s *svoj* tudi v imenovalniški obliki. Imenovalniške oblike *svoj* so v ruščini značilne za označevanje lastnine v svojilni zgradbi s glagolom *есть* 'biti' *у меня (есть) + NP_{NOM}*, npr. *У меня (есть) своя квартира*, ki ji v slovenščini ustreza *imeti + NP_{ACC}*, pri kateri je svojina izražena s tožilniško samostalniško zvezo, npr. *Imam svoje stanovanje*.

- (20) **ru.** Ты взял машину на прокат? Нет у меня; *своя машина*_{NOM}.
slvn. (A) Si najel avto? – Ne, imam svoj avto_{ACC}.

V ruščini se tudi sicer *svoj* v pomenu 'lasten, domač, netuj' uporablja v imenovalniški obliki znotraj povedkovega določila. V primerih, kot je (21), antecedent ni izražen, vendar je s *svoj* v povedkovodoločilni rabi dovolj jasno in deiktično označena svojina govorca.

Povedkovodoločilna raba s *svoj* v imenovalniški obliki za slovenske ustreznice ni značilna, zato je ta tip svojine izražen s pridevnikom *domač* (21):

- (21) **ru.** Хлеб **свой**. Мы его дома печем.
slvn. Kruh je **domač**. Pečemo ga doma.

V ruščini je možnost imenovalniške rabe *svoj* 'lasten' povezana tudi s primeri, ko se *svoj* nanaša na neizraženega nereferenčnega oz. splošnega imetnika. Rappaport (1986: 114) opozarja, da je tovrstna raba z vključenim neizraženim imetnikom pretežno idiomatična, kar pomeni, da je omejena zlasti na rekla in pregovore (22). Ker gre večinoma za pregovore, je predmet v svojini nereferenčen in posplošen, kar obenem nakazuje tudi možnost distributivnega pomena.

V slovenski ustreznici (22) je svojina izražena z dajalniško obliko povratno-osebnega zaimka *sebi*.

- (22) **ru.** *Своя рубашка ближе к телу*.
slvn. Še Bog je najprej *sebi* brado ustvaril.

3.4 Distributivni pomen

Pri njem **celostni zaimek oz. kvantor kot antecedent omogoča, da samostalniška zveza s *svoj* označuje svojino, razdeljeno med več lastniki:**

- (23) **slvn.** Vsak je dobil svoj delež.
ru. Каждый получил свою долю.

Raba tematiziranega celostnega zaimka oz. kvantorja *vsak* izraža distributivni pomen svojine in hkrati tako v slovenščini kot v ruščini omogoča uporabo *svoj* tudi v imenovalniških zvezah.

V primerih (24) in (25) je *svoj* v samostalniški rabi: ob izpustu samostalnika *svoj* prevzame vlogo samostalniškega jedra. Celostni zaimek oz. kvantor v dajalniški obliki *vsakemu* nadzoruje imenovalniško zvezo s *svoj*.

(24) **slvn.** Vsakemu_{DAT} (gre) svoje_{NOM}.
ru. Каждому своё.

(25) **slvn.** Popolnosti tako ali tako ni, vsakemu_{DAT} je všeč svoje_{NOM}.
ru. Совершенства в любом случае нет, каждому нравится что-то своё.

V primeru (26), kjer je v vlogi antecedenta konkretno, referenčno ime, in ne celostni zaimek *vsak*, je imenovalniška raba *svoj* izključena.

(26) **slvn.** *Janezu je všeč svoje_{NOM}. *Janezu so všeč svoje_{NOM} nogavice.
ru. *Янезу нравится своё_{NOM}. *Янезу нравятся свои носки.

Posebnost rabe povratnosvojlilnega zaimka v distributivnem pomenu je, da lahko celostni zaimek *vsak* kot antecedent nastopa tudi v vlogi predmeta, in sicer samo, če stoji pred povratnosvojlilnim zaimkom:

(27) **slvn.** Janez_i je vsakemu_j dal svoj_i delež.
ru. Янез каждому раздал свою долю денег.

Distributivni pomen se izniči, če zamenjamo besedni red in povratnosvojlilni zaimek uporabimo pred celostnim zaimkom oz. kvantorjem (svojina ni več distributivna in je ekskluzivna last *Janeza*):

(28) **slvn.** Janez_i je dal svoj_i delež vsakemu_j.
ru. Янез разделил свою долю между всеми.

3.5 Raba povratnosvojlilnega zaima *svoj* ‘poseben, samosvoj, ki se razlikuje od drugih’

Distributivni pomen omogoča tudi hkratno specifikacijo: ‘vsak dobi svoj poseben del; vsak je poseben’, zato se tudi v tem pomenu lahko uporablja celostni zaimek *vsak* (29):

(29) **slvn.** Vsaka tekma je svoja zgodba ‘vsaka tekma je posebna zgodba’.
ru. Каждый матч – это отдельная история.

Za ta pomen je značilno, da se v obeh jezikih v vlogi antecedenta lahko pojavljajo tudi neživi denotati, posebej ko gre za metonimične premike (30):

(30) **slvn.** Restavracija je znana po svoji; izjemno bogati ponudbi.
ru. Ресторан славится своим исключительно богатым меню.

V pomenu ‘poseben, samosvoj’ je raba *svoj* v slovenščini veliko bolj omejena kot v ruščini, kar potrjujeta prevoda (31) in (32). V ruščini je v primerih (31) in (32) antecedent neimenovalniški tematizirani udeleženeec.

- (31) **ru.** В таких делах нужны свои методы.
slvn. Pri tovrstnih zadevah so potrebne posebne metode. / Tovrstne zadeve zahtevajo posebne metode.
- (32) **ru.** Инфинитиву свойственны свои функции.
slvn. Nedoločnik ima posebne vloge.

3.5.1 Raba povratnosvojilnega zaimka *svoj* ‘tipičen, značilen za nekoga’

V slovenščini je zato *svoj* lahko rabi v pomenu ‘tipičen, značilen za nekoga’, ki ga lahko interpretiramo kot podtip pomena ‘poseben, samosvoj’, pri katerem tudi deluje že omenjeno skladijsko pravilo, da se *svoj* ne uporablja v imenovalniški obliki oz. dopušča samostalniško zvezo le v neimenovalniških oblikah.

- (33) **slvn.** Janez vedno pride s svojimi pripombami_{INS}.
ru. У Янеза вечно есть замечания.
- (34) **slvn.** Ta trener ima svoje prijeme_{ACC}.
ru. У этого тренера свои приёмы.

3.6 Raba povratnosvojilnega zaimka *svoj* ‘primeren, ustrezen’

Ta tip pomenske rabe *svoj* je že pomensko oddaljen od prave svojine (gre za pomen ‘primeren, ustrezen’) in zato omejen zlasti na idiomatično rabo v zvezah, npr. *postaviti na svoje mesto*:

- (35) **slvn.** Vse zahteva svoj čas.
ru. Всему своё время.
- (36) **slvn.** Postavili so stvari na svoje mesto.
ru. Они вернули вещи на место.

Bilo je že omenjeno, da je pri nikalnih stavkih z zvezo *na svojem mestu* možni antecedent povratnosvojilnega zaimka *svoj* samostalniška zveza v vlogi osebk v roditelju (14, 15). Toda pri tej pomenski rabi *svoj* je njegov antecedent lahko tudi predmet (37), kar spet kaže na pomenski premik zaimka *svoj*. Po mnenju informantov, naravnih govorcev ruščine, je tovrstna raba *svoj* v ruščini vprašljiva.

- (37) **slvn.** Janez_i je postavil stol_j na svoje_j mesto.
ru. Янез поставил стул на своё место.

3.7 Raba povratnosvojilnega zaimka *svoj* ‘najbližji, soroden, prijateljski’

V slovenščini je za ta pomen značilna raba neimenovalniških zvez s *svoj* (*med svoje ljudi* ali *posamostaljeno med svoje* v (38)):

- (38) **slvn.** Janez se je vrnil med svoje / svoje ljudi.
ru. Янез вернулся к своим.
- (39) **slvn.** Janeza so sprejeli kot svojega.
ru. Янеза приняли как своего.

V ruščini je tovrstna raba bolj razširjena kot v slovenščini in se pojavlja tudi v imenovalniških oblikah (40, 41), kar je v slovenščini neslovnično.

V ruskih primerih z imenovalniškimi oblikami je antecedent zgolj impliciran, interpretacija denotata je pogojena s kontekstom: v (40) se nanaša na govorca in naslovnika (*svoj* 'tisti, ki jima pripadata govorec in naslovnik'); v ruskem stavku (41) pa je antecedent skupina, ki ji pripada Vasja in ne govorec ali naslovnik. Prevod ruskih zvez v slovenščino je v teh primerih odvisen od specifikke dogodka in distribucije udeležencev.

- (40) **ru.** Стой, кто идёт? – Не стреляй, **свои**_{NOM}
slvn. Stoj, kdo je? – Ne streljaj, (smo) naši.
- (41) **ru.** Васю убили **свои**_{NOM}.
slvn. Vasjo so ubili **njegovi**.

V pomenu 3.7 se v ruščini *svoj* uporablja tudi v zvezah *свой человек*, *свой народ*, *свои люди* torej tisti, ki je pripadnostno blizu imetniku (najpogosteje govorcu). Če se referenca povezuje z govorcem in naslovnikom (42, 43), je v slovenščini ta pomen izražen z *naš* (*naš človek*, *naš narod*, *naši ljudje*).

- (42) **ru.** Свои люди – сочтёмся.
slvn. Saj smo naši – se bomo že poravnali.
- (43) **ru.** Янез – свой человек.
slvn. Janez je naš človek.

Ustaljena zveza *svoj človek*, ki je rabljena povedkovodoločilno (44), ima v slovenščini popolnoma drug pomen: ne izraža pripadnosti, temveč samostojnega, neodvisnega človeka (gl. ruski prevod *самостоятельный* 'samostojen').

- (44) **slvn.** Ne skrbi, Janez je svoj človek.
ru. Не волнуйся, Янез самостоятельный человек.

4 NAVEZOVALNOST *SVOJ* V NEDOLOČNIŠKIH DOPOLNILIH

Osnovno pravilo t. i. omejitve obsega delovanja (*locality domain* po Rappaportu 1986) je, da ima zaimek *svoj* omejen obseg svoje koreferenčnosti: praviloma se nanaša na prednostnega udeleženca znotraj stavka.

Odpira se vprašanje referenčnosti *svoj* v nedoločniških dopolnilih določenih pomenskih skupin povedkov.¹⁴ V nedoločnikih oz. nedoločniških dopolnilih impliciran antecedent ni površinsko izražen.

- 4.1 Ko osebek matičnega povedka nadzoruje neizraženi osebek nedoločnika oz. nedoločniškega dopolnila (PRO),¹⁵ vprašanje navezovanja *svoj* ni problematično: v teh primerih se *svoj* nanaša na neizraženi osebek PRO (45, 46, 47), ta pa je koreferenčen s prednostnim udeležencem (imenovalniškim, dajalniškim ali tožilniškim) matičnega stavka.

Gre za rabo *svoj* v nedoločniških dopolnilih, ki so ob naklonskih povedkih (45, 46) in ob povedkih preizkušanja (konativni povedki) (47).

(45) **slvn.** Martin_i noče [PRO_i srečati svojega_i učitelja].

ru. Мартин не хочет встретиться со своим учителем.

(46) **slvn.** Martina_i je sram [PRO_i misliti na svoje_i probleme].

ru. Мартину стыдно думать о своих проблемах.

(47) **slvn.** Martin_i se trudi [PRO_i manj misliti na svoje_i probleme].

ru. Мартин старается меньше думать о своих проблемах.

- 4.2 V primeru prehodnih povedkov, pri katerih je neizraženi PRO osebek nedoločnika, ki je koreferenčen s predmetom matičnega stavka, lahko prihaja do dvoumne interpretacije antecedenta zaimka *svoj*: kot je opozoril Rappaport (1986: 104), se *svoj* v teh primerih lahko nanaša ali na neizraženi osebek nedoločnika (PRO) ali na oddaljeni osebek matičnega stavka.

V nadaljevanju bodo obravnavane pomenske skupine povedkov z nedoločniškimi dopolnili. Najprej bodo naštetje tiste pomenske skupine povedkov, pri katerih se raba *svoj* lahko navezuje tako na matični osebek kot na neizraženi osebek nedoločnika: glagoli dopuščanja (*dovoliti*, *dopustiti*), glagoli zaznavanja (*videti*, *slišati*) in prehodni glagol miselne dejavnosti (*predstavljati si*). Sledijo še pomenske skupine povedkov, pri katerih se raba *svoj* navadno navezuje na neizraženi osebek nedoločnika: glagoli podpore (*pomagati*) in redki glagoli rekanja s pomenom velevanja (*ukazati*, *prepričati*). Pri vseh naštetih skupinah je neizraženi osebek nedoločnika koreferenčen s predmetom matičnega stavka.

4.2.1 Glagoli dopuščanja (*dovoliti*, *dopustiti*) z nedoločniškim dopolnili

Za glagole dopuščanja je značilno, da se *svoj* lahko nanaša tako na neizraženi osebek nedoločnika (48) kot na matični osebek (49, 50). Navedeni možnosti sta v

14 Na pomenske skupine povedkov v povezavi z rabo *svoj* v hrvaščini opozarja M. Batinić Angster 2019.

15 Veliki **PRO** po tvorbeni slovnici označuje ničto samostalniško zvezo, ki v polstavkih, npr. nedoločniških dopolnilih, zastopa osebek in ne sme biti izražena, mali **pro** pa označuje neizraženi anaforični zaimek v vlogi konkretnega osebka ob osebnih glagolskih oblikih.

trenutnem korpusnem gradivu približno enako zastopani. Na prednostno interpretacijo antecedenta *svoj* v veliki meri vpliva izbira glagola v nedoločniku in njegovih udeležencev (*nastopiti pod zastavo* : *zgraditi čez ozemlje*):

- (48) **slvn.** Mednarodni olimpijski komitej ne bo dovolil Rusiji; [PRO_j nastopiti pod svojo_j zastavo]. (Gigafida 2.0)
ru. Международный олимпийский комитет не разрешит России выступать под своим флагом.
- (49) **slvn.** Poljska; ne bo dovolila Rusiji; [PRO_j zgraditi plinovoda čez svoje_j ozemlje]. (Gigafida 2.0)
ru. Польша не разрешит России строить газопровод на своей территории.
- (50) **slvn.** In nanjo je bila besna, ker je _{pro(ona)} dopustila tako arogantnemu moškemu; [PRO_j stopiti v svoje_j življenje]. (Gigafida 2.0)
ru. И она так злилась на нее, потому что та позволила такому высокомерному мужчине стать частью своей жизни.

4.2.2 Glagoli zaznavanja (*videti, slišati*) in glagol mentalne dejavnosti (*predstavljati si*) z nedoločniškimi dopolnili

Slovenščina v nasprotju z ruščino pozna rabo nedoločniškega dopolnila tudi ob glagolih zaznavanja:¹⁶

- (51) **slvn.** Janez_i je slišal Petro_j; [PRO_j peti svojo_{i/j} pesem].
ru. Янез_i слышал, как Петра_j поет его_i/свою_j песню.

V primeru (51) sta možni obe interpretaciji antecedenta: *svoj* se lahko nanaša na neizraženi PRO, ki je koreferenčen s predmetom matičnega stavka (najbližjim udeležencem), ali na oddaljeni osebek matičnega stavka.¹⁷ V ruskem prevodu, v katerem je slovenska zgradba z glagolom zaznave in nedoločnikom razvezana v dva stavka s *kak*-odvisnikom, je raba *svoj* razdvoumljena: ker gre za stavek, je edina možna nanašalnica *svoj* – osebek (*Петра*).

Interpretacija antecedenta je odvisna od situacije, ki jo izraža nedoločnik, in jo najpogosteje opredeljuje izbira glagola v nedoločniku in njegovih udeležencev: zaradi izbire glagola v nedoločniku (*slačiti*) ima v (52) pri opredelitvi antecedenta prednost neizraženi PRO, ki je koreferenčen s predmetom matičnega stavka (*Petra_j*):

- (52) **slvn.** Janez_i si predstavlja Petro_j; [PRO_j slačiti svoj_j plašč].
ru. Янез представляет себе, как Петра снимает свое пальто.

¹⁶ O glagolih zaznavanja z nedoločniškimi dopolnili gl. tudi Uhlik – Žele 2018a: 228–230.

¹⁷ V začetku leta 2020 smo izvedli anketo med 15 naravnimi govorcji slovenskega jezika. Za primer (49) smo vprašali, na koga se *svoj* v nedoločniku nanaša. 14 govorcev se je odločilo za stavčni osebek, le eden je zagovarjal mnenje, da se *svoj* navezuje na neizraženi osebek nedoločnika.

4.2.3 Glagol *pomagati* z nedoločniškim dopolnilom

Pri glagolu *pomagati* je bistvena pomenska usmerjenost matičnega povedka nazven: dejanje osebkoma matičnega stavka je usmerjeno na drugega udeleženca, koreferenčnega z osebkom nedoločnika. Korpusno iskanje je pokazalo, da je situacija, opisana z nedoločnikom, v vseh primerih povezana z dejanjem drugega udeleženca (prejemnika pomoči), zato je *svoj* koreferenčen z neizraženim osebkom.

(53) **slvn.** Janeza namreč _{pro(mi)} nismo ugrabili zato, da bi nam, dal milijon mark, temveč da bi _{pro(mi)} pomagali Petelinu, [PRO_j priti nazaj do svojega_j premoženja].

ru. Мы похитили Янеза не затем, чтобы он дал нам миллион марок, а чтобы помочь Петелину вернуть своё имущество.

(54) **slvn.** Različnosti usod, ... so pomagale Avstriji, [PRO_j utrdjati svojo_j identiteto nasproti Nemčiji]. (Gigafida 2.0)

ru. Разные судьбы ... способствовали тому, чтобы в Австрии укрепилась своя, отличная от немецкой, идентичность.

4.2.4 Glagoli rekanja z direktivno semantiko (*ukazati, prositi, prepričati, svetovati*) z nedoločniškim dopolnilom

Raba nedoločniških dopolnil pri glagolih rekanja s prevladujočim pomenom vevanja (*prositi, predlagati, svetovati, prepričati, nagovarjati*) je v sodobni slovenščini veliko redkejša kot v ruščini, saj se ti glagoli uporabljajo pretežno tako, da uvajajo odvisnike z *da-* in *naj-*stavki.¹⁸ To je razvidno tudi iz prevodnega primera (55), kjer je ruski nedoločnik ob glagolu *предложить* 'predlagati' preveden z *naj-*stavkom, v katerem se *svoj* lahko nanaša edinole na neizraženi osebek matičnega stavka (v osebnih stavkih je vsaka dvoumnost izključena).

(55) **ru.** Я имел беседу со священником Штайном и предложил ему_j [PRO_j изложить в письменном виде свои_j соображения по поводу служения на иврите]. (Улицкая 2006)

slvn. Pogovoril sem se s patrom Steinom in mu predlagal, naj _{pro(on)} pisno razloži svoja stališča o maševanju v hebrejščini. (Ulicka 2009)

Osrednji slovenski korpus Gigafida 2.0 izkazuje, da med vsemi naštetimi glagoli edino *ukazati/ukazovati* uvaja nedoločniška dopolnila; prednostna interpretacija rabe *svoj* je, kakor je vidno v (56), navezovanje na neizraženi osebek nedoločnika, ki je koreferenčen z naslovnikom v predmetni vlogi (*družbi*):

(56) **slvn.** Znan je samo en primer, ko je sodišče_i ukazalo zasebni družbi_j [PRO_j izplačati odškodnino družini svojega_j zaposlenega].

ru. Известен только один пример, когда суд приказал частной компании выплатить возмещение семье своего служащего.

Objava je pokazala, da je raba *svoj* v nedoločniških dopolnilih in interpretacija njegovega antecedenta odvisna od različnih dejavnikov. Matični povedek opredeljuje, ali je neizraženi osebek nedoločniškega dopolnila (PRO) koreferenčen z osebkom ali predmetom matičnega stavka.

¹⁸ O tem podrobneje Uhlik – Žele 2018b.

Ko je osebek nedoločnika koreferenčen s predmetom matičnega stavka, je navezovalnost zaimka *svoj* odvisna tako od izbire matičnega povedka kot od dogodkovne situacije v nedoločniku, ki jo določa izbira glagola in posledično njegovih udeležencev.

5 PROBLEM RABE *SVOJ* V MEDBESEDILNEM KONTEKSTU

V zaključnem razdelku bi radi opozorili na odvisnost rabe *svoj* od pragmatičnih dejavnikov. Posebej bi izpostavili dva primera, v katerih se namesto pričakovane povratnosvojilnega zaimka uporablja nepovratni svojilni zaimek.

V standardni slovenščini je razlikovanje med *moj*, *tvoj* in *svoj* v 1. in 2. osebi veliko bolj dosledno kot v ruščini. Koreferenčnost vršilca in imetnika znotraj stavka zahteva rabo povratnosvojilnega zaimka, za ruščino pa je v 1. in 2. osebi to manj obvezujoče (Padučeva 1983):

(57) **slvn.** Predstavil bom svoje primere.

ru. Я представлю мои/свои примеры.

- 5.1 V sodobni slovenščini kot posebnosti izstopata dva primera, kjer kljub koreferenčnosti vršilca in lastnika predmeta zlasti v 1. in 2. osebi množine prihaja do rabe nepovratnih svojilnih zaimkov. Konkurenčnost med *svoj* : *naš* je, v primerih, ko je v vlogi svojine ustanova, podjetje in zavod, pogosto povezana z vprašanjem odnosa med ekskluzivno in inkluzivno svojino:

(58) **slvn.** S projektom ^{pro(mi)} predstavljamo dejavnosti naše šole mladim, ki nas še ne poznajo.

ru. При помощи проекта мы бы хотели нашу школу представить молодым людям, еще не знакомым с нами.

V primeru (58) si govorec deli javni zavod z drugimi kot skupno svojino, poudarja skupne aktivnosti,¹⁹ zato bi raba povratnosvojilnega zaimka (*Predstavljamo dejavnosti svoje šole*) pomenila poudarjanje ekskluzivne svojine.

- 5.2 Zanimivo je, da se v sodobni slovenščini v komercialni sferi vse bolj uveljavlja raba nepovratnega svojilnega zaimka namesto pričakovanega povratnosvojilnega *svoj* v velelnih stavkih, v katerih govorec nagovarja naslovnike – najrazličnejše kliente (59):

(59) **slvn.** ^{pro(vi)} Vzemite vašo kartico!

ru. Заберите карту!

Ko ena oblika prevzame pragmatično vlogo vljudnega in uradnega nagovarjanja, npr. *vašo* v (59), potem jo lahko druga, npr. *svoj* v *Vzemite svojo kartico!*,

¹⁹ Milan Mihaljević (1990: 148) pri razlagi podobnih primerov poudarja pomen govorceve empatije do nagovorjenega.

dopolni z drugim pragmatičnim pomenom (*svoj* poudari, da je *Vzemite svojo kartico!* ukaz).²⁰

6 ZAKLJUČEK

V prispevku so obravnavane skladijske in pomenske lastnosti povratnosvojilnega zaimka *svoj* v slovenščini in ruščini. Poleg morfološko-skladijskih in pomenskih lastnosti je opozorjeno tudi na nekatere situacijske in pragmatične dejavnike, ki vplivajo na rabo *svoj*. Osnovna funkcija zaimka *svoj* je v obeh jezikih vzpostavljanje koreferenčnosti med zvezo s *svoj* in njegovim antecedentom, ki ima znotraj istega stavka vlogo prednostnega udeleženca. Znotraj stavka se povratnosvojilni zaimek najpogosteje navezuje na imenovalniški osebek; če tega ni, pa lahko v obeh jezikih v vlogi antecedenta nastopajo različni neimenovalniški udeleženci v vlogi nosilca stanja.

Pri tem je treba poudariti, da je za rabo povratnosvojilni zaimek *svoj* v slovenščini najpomembnejše skladijsko pravilo, da mora biti *svoj* vedno v neimenovalniški obliki. Od tega pravila odstopajo zgolj redki primeri, ki se pomensko odmikajo od prototipske prave svojine: imenovalniški *svoj* je lahko del povedkovega določila v redkih idiomatičnih primerih (*On je svoj človek*) ali v zgledih, kjer je nanašalnica *svoj* celostni zaimek, ki v stavku stoji pred njim (*Vsakemu je všeč svoj stil*). Celostni zaimek *vsak* lahko nastopa kot antecedent tudi v vlogi predmeta, in sicer samo če stoji pred povratnosvojilnim zaimkom, npr. *Janez je vsakemu dal svoj delež* (antecedent = *vsakemu*) : *Janez je dal svoj delež vsakemu* (antecedent = *Janez*).

Primerjava je pokazala, da je v ruščini, kjer je imenovalniška raba *svoj* možna, več kontekstov. Predvsem je značilna za označevanje svojine v zgradbi *У кого есть свой X*, pojavlja pa se tudi v drugih tipih pomenskih rab, kjer bi bila v slovenščini raba imenovalniškega *svoj* neslovnična (*Хлеб свой, мы его дома печём; Своя рубашка ближе к телу*). Pri tovrstnih ruskih zgledih je antecedent neizražen, kar kaže, da se *svoj* pomensko oddaljuje od anaforičnega zaimka, ki izraža zgolj svojino.

V prispevku je tudi prikazano, da je interpretacija antecedenta povratnosvojilnega zaimka *svoj* v nedoločniških dopolnilih povezana z različnimi dejavniki, predvsem pa z izbiro povedkov v matičnem stavku in v njegovem nedoločniškem dopolnilu.

VIRI

Fran: <http://www.fran.si>. (10. 1. 2020).

Gigafida 2.0: <https://viri.cjvt.si/gigafida/> (10. 1. 2020).

Google: <https://www.google.com/> (10. 1. 2020).

ParaSol, a Corpus of Slavic and Other Languages: <http://parasolcorpus.org/> (10. 1. 2020).

²⁰ Na primere, ko raba *svoj* pridobi pomen ukaza, opozarjata O. T. Yokoyama in E. Klenin (1976: 266).

LITERATURA

- Batinić Angster 2019** = Mia Batinić Angster, Može li hrvatska anafora *svoj* biti dalekometna?: odgovor na temelju analize infinitivnih dopuna, *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 45.2 (2019), 279–297.
- Bolta 1988** = Marija Bolta, *Navezovanje povratnih zaimkov v slovenski in angleški skladnji: poročilo o raziskovalni nalogi*, Maribor: Pedagoška fakulteta, 1988.
- Bolta 1990** = Marija Bolta, Slovenski in angleški povratni zaimki v vezalno-navezovalni teoriji, *Anthropos* 22.3–4 (1990), 333–349.
- Cazinkić 2000** = Robert Cazinkić, Oziralni prilastkovi odvisniki, *Jezik in slovstvo* 46.1–2 (2000), 29–40.
- Franks 1995** = Steven Franks, *Parameters of Slavic Morphosyntax*, Oxford – New York: Oxford University Press, 1995.
- Franks 2013** = Steven Franks, Binding and morphology revisited, v: *Current Studies in Slavic Linguistics*, ur. I. K. Chanine, Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, 2013, 25–42.
- Mihaljević 1990** = Milan Mihaljević, Upotreba povratnospojne zamjenice *svoj* u hrvatskom ili srpskom jeziku, v: *Croatica, Slavica, Indoeuropaea = Wiener Slavistisches Jahrbuch, Ergänzungsband VIII*, ur. Georg Holzer, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1990, 145–156.
- Nedoluzhko 2016** = Anna Nedoluzhko, A new look at possessive reflexivization: a comparative study between Czech and Russian, *Proceedings of the Workshop on Grammar and Lexicon: Interactions and Interfaces*, ur. Eva Hajičová – Igor Boguslavsky, Osaka: The COLING 2016 Organizing Committee, 2016, 110–119.
- Orešnik 1992** = Janez Orešnik, *Udeleženske vloge v slovenščini*, Ljubljana: SAZU, 1992 (Dela drugega razreda SAZU 37).
- Padučeva 1983** = Елена В. Падучева, Возвратное местоимение с косвенным antecedентом и семантика рефлексивности, *Семiotика и информатика* 21 (1983), 3–32.
[Elena V. Padučeva, Возвратное местоимение с косвенным antecedentом и семантика рефлексивности, *Semiotika i informatika* 21 (1983), 3–32.]
- Rappaport 1986** = Gilbert Rappaport, On anaphor binding in Russian, *Natural language and linguistic theory*, 1986, 97–120.
- Stopar 2001** = Andrej Stopar, Aspects of Binding theory in English, Slovenian and Chinese, *Vestnik za tuje jezike* 36.1–2, 323–329.
- Testelec 2001** = Яков Г. Тестелец, *Введение в общий синтаксис*, Москва: Российский государственный университет, 2001.
[Jakov G. Testelec, *Vvedenie v obščij sintaksis*, Moskva: Rossijskij gosudarstvennyj universitet, 2001.]
- Testelec 2015** = Яков Г. Тестелец, *Свой и чужой: полуанафорические элементы в русском языке: доклад в Институте лингвистических исследований*, 2015, https://www.academia.edu/16839546/_Свой_и_чужой_полуанафорические_элементы_в_русском_языке (5. 1. 2019).
[Jakov G. Testelec, *Svoj i čužoj: polunaforičeskie èlementy v ruskom jazyke: доклад в Institute lingvističeskix issledovanij*, 2015.]
- Timberlake 1980** = Alan Timberlake, Conditions on Russian Reflexivization, *Language*, 56.4 (1980), 777–796.
- Timberlake 1996** = Alan Timberlake, Reflexives with Object Antecedent, *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics* 39–40 (1996), 261–278.
- Toporišič 2000** = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Obzorja, 42000.
- Uhlik – Žele 2018a** = Mladen Uhlik – Andreja Žele, Predmetni *da*-odvisniki v slovensko-ruski sopostavitvi, *Slavistična revija* 66.2 (2018), 213–233.
- Uhlik – Žele 2018b** = Mladen Uhlik – Andreja Žele, *Da*-предложения при глаголах желания и побуждения в словенском языке, *Вопросы языкознания* 2018, № 5, 87–113. – DOI: 10.31857/S0373658X0001399-7.
[Mladen Uhlik – Andreja Žele, *Da*-predloženiija pri glagolah želaniija i pobuždeniija v slovenskom jazyke, *Voprosy jazykoznanija* 2018, no. 5, 87–113.]

- Uhlik – Žele 2018c** = Mladen Uhlik – Andreja Žele, Brezosebne zgradbe v slovenščini: kontrastiva z drugimi južnoslovanskimi jeziki in ruščino, *Jezikoslovni zapiski* 24.2 (2018), 99–112. DOI: <https://doi.org/10.3986/jz.v24i2.7112>.
- Ulicka 2006** = Людмила Е. Улицкая, *Даниэль Штайн, переводчик*, Москва: Эксмо, 2006. [Ljudmila E. Ulickaja, *Daniël' Štajn, prevodčik*, Moskva: Èksmo, 2006.]
- Ulicka 2009** = Ljudmila E. Ulicka, *Daniel Stein, prevajalec*, prev. Lijana Dejak, Maribor: Litera, 2009.
- Yokoyama – Klenin 1976** = Olga T. Yokoyama – E. Klenin, The Semantics of Optional Rules: Russian Personal Possessives, v: *Sound, Sign, and Meaning*, ur. Ladislav Matejka, University of Michigan: Ann Arbor, 1976, 249–270.
- Žele 2020** = Andreja Žele, Izažanje povratnosti v slovenščini, v: *Pogled v jezik in iz jezika: Adi Vidovič Muha ob jubileju*, ur. Mira Krajnc Ivič – Andreja Žele, Maribor: Univerzitetna založba, 2020 (Zora 133), 148–162.

РЕЗЮМЕ

Контрастивный анализ рефлексивных местоимений в словенском и русском языках

В статье рассматриваются синтаксические и семантические особенности рефлексивного притяжательного местоимения *svoj/svoj* в словенском и русском языках, особое внимание уделяется ряду ситуационных и прагматических факторов, влияющих на его употребление. Основной функцией местоимения *svoj/svoj* в обоих языках является установление связей между атрибутом в составе именной группы и кореферентным ему antecedентом, выступающим в роли приоритетного аргумента в той же клаузе. Рефлексивное притяжательное местоимение чаще всего отсылает к каноническому подлежащему в именительном падеже. Если каноническое подлежащее отсутствует, в словенском в качестве antecedента могут выступать аргументы в косвенном падеже, имеющие роль экспериендера (*Janeza je sram pred svojimi starši* 'Янезу стыдно перед своими родителями').

При этом в словенском употребление местоимения *svoj* регулируется следующим синтаксическим правилом: рефлексивное притяжательное местоимение не употребляется в именительном падеже. Редкие примеры, где наблюдается отступление от этого правила, не характеризуются притяжательностью в прототипическом смысле: *svoj* в именительном падеже может быть частью составного именного сказуемого в некоторых идиоматических выражениях (*Janez je svoj človek* 'Янез самостоятельный человек') или в примерах, где референтом местоимения *svoj* оказывается предшествующее ему дистрибутивный квантор (*Vsakemu je všeč svoj stil* 'Каждому нравится свой стиль'). Дистрибутивный квантор *vsak* может быть antecedентом даже и в роли дополнения, но лишь в том случае, когда квантор предшествует рефлексивному притяжательному местоимению: *Janez je vsakemu dal svoj delež* 'Янез каждому раздал свою долю денег' (antecedent = *vsakemu*). Ср. *Janez je dal svoj delež vsakemu* 'Янез разделил свою долю между всеми' (antecedent = *Janez*).

Сравнение показало, что в русском языке число контекстов, в которых возможно употребление местоимения *svoj* в именительном падеже, выше. Наиболее пространенный из них – притяжательная конструкция *УХ есть свой Y*, но имеются и другие русские примеры, в которых в словенском языке употребление местоимения *svoj* в именительном падеже было бы аграмматичным (*Хлеб свой, мы его дома печем; Своя рубашка ближе к телу*). В подобных русских примерах antecedent не выражен, что указывает на то, что в таких случаях местоимение *svoj* утрачивает анафорическую функцию и кроме притяжательности получает дополнительные значения.

Интерпретация antecedента местоимения *svoj* в инфинитивном дополнении в словенском зависит от ряда факторов, главные из которых – выбор глагола в матричной клаузе и тип глагола и его аргументов в инфинитивном дополнении.

Prevedel **Vladimir Šatin**